

לוח השנה העברי

ואכן, בראייה היסטורית אפשר לראות כיצד השתנתה משמעותם של מועדים מסוימים. למשל, בתיאור המקראי של שלושת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות) מוצגות שתי סיבות עיקריות לקביעת החגים האלה: הראשונה, הסיבה החקלאית - הם מציינים שלבים חשובים בשנה החקלאית: חג האביב, חג הקציר וחג האסיף; והשנייה, הסיבה ההיסטורית - הם הזדמנויות להיזכר במאורעות היסטוריים חשובים בתולדות העם, כמו יציאת מצרים ומתן תורה. בעת העתיקה, בתקופה שבה רוב העם התפרנס מהעיסקה בחקלאות, נהגו להדגיש את ההיבטים החקלאיים של שלוש הרגלים, ולאחר שרוב העם גלה מהארץ והפסיק לעסוק בעבודת אדמה, התאימו היהודים את החגים למציאות המשתנה, והעדיפו את ההיבט ההיסטורי של החגים. שנים רבות אחר כך, במסגרת המהפכה הציונית בתחילת המאה ה-20, ביקשו חלק מהיהודים שהתיישבו מחדש בארץ ישראל ועסקו בעיקר בעבודת האדמה, לשוב ולהדגיש את ההיבטים החקלאיים של הרגלים. בפרק שלפנינו נעסוק בכמה מהשאלות החשובות ביותר להבנת מושג הזמן כפי שהוא משתקף בלוח השנה העברי: מהי תפיסת הזמן במקרא? מי קובע את הזמן, ומה משמעות האחריות לקביעת המועדים והשנים? כיצד מסייע לוח השנה בשמירה על אחדות העם היהודי, כיצד הוא עשוי לחבר בין העם לארצו, וכיצד אפשר למצוא בלוח השנה ביטויים לערכים חשובים?

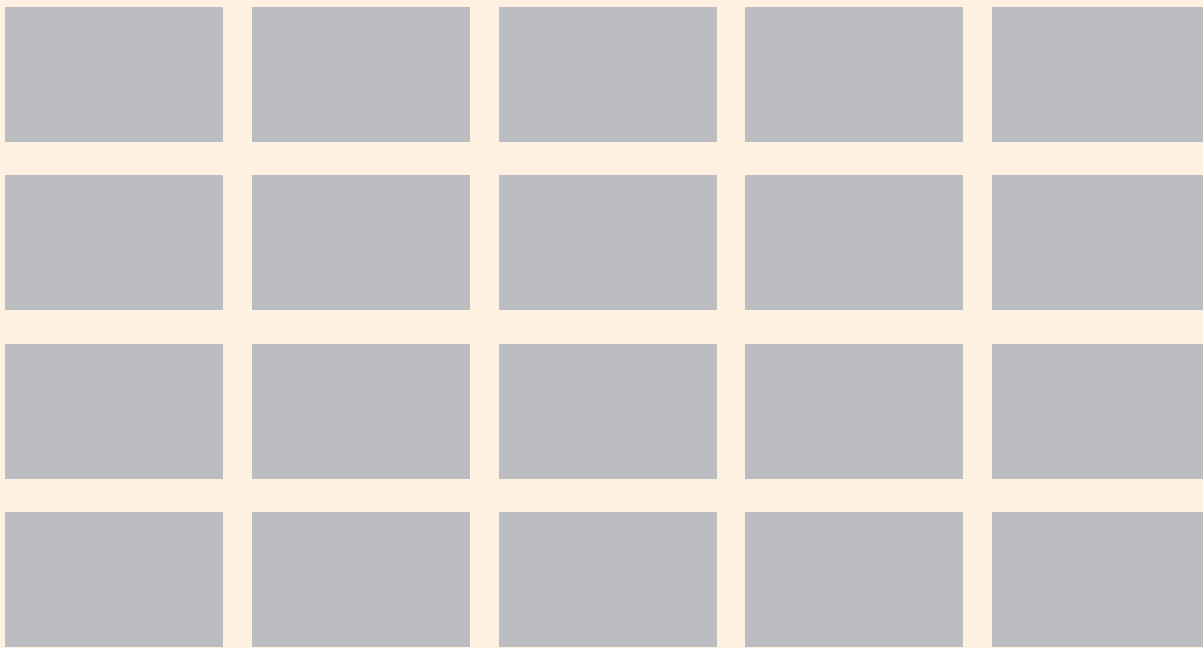
ומקיימים בהם פעילות דתית ותרבותית. לוח השנה הוא כלי לזכירת ההיסטוריה ולהדגשת הערכים המשותפים לבני העם, ומשום כך סייע לוח השנה העברי לעם ישראל גם בשמירת הזהות הלאומית הייחודית שלו לאורך אלפי שנים, גם בתקופות שבהן הוא היה מפוזר בכל קצוות תבל. גם בימינו לוח השנה העברי הוא גורם חשוב בשמירת זהותם היהודית של יהודים ברחבי העולם ובשמירת זהותה היהודית של המדינה. בתנ"ך מכונים הימים המיוחדים בלוח השנה "מקראי קודש", "חגים" או "מועדים". משמעות הביטוי "מקראי קודש" הוא שאותם ימים נקראו, או נחשבו קדושים, כלומר מיוחדים. הכינוי "חג", לעומת זאת, מציין תנועה מעגלית (חג=מסתובב), ומדגיש שימים מיוחדים אלו חוזרים על עצמם מדי שנה בשנה. כינוי זה רומז לתפיסה הרואה בזמן תהליך מעגלי. תפיסה זו באה לידי ביטוי בעונות השנה המתחדשות בכל שנה ושנה. שורש המילה "מועד" הוא **יעד** (יעד = מטרה), והוא רומז לתפיסה הרואה בזמן קו המתקדם לעבר מטרה מסוימת. לפי תפיסה זו, הימים המיוחדים בכל שנה נועדו להזכיר לנו אירועים חשובים מן העבר, ולסייע לנו בהגשמת יעדים אישיים ולאומיים בהווה ובעתיד. השימוש בשלושת הכינויים הללו בעת ובעונה אחת מצביע על תפיסה מורכבת של הזמן במקורות היהודיים, תפיסה שהתפתחה לאורך אלפי שנים.

הזמן הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בחיי האדם בכלל ובחיי התרבות שלו בפרט. מדידה וחלוקה של הזמן יוצרת מכנה משותף בין כל חברי הקהילה. לוח השנה מאפשר שיתוף פעולה בין בני משפחה, חברי קהילה ואנשים המשתייכים לאותו העם משום שהוא קובע מסגרת נתונה של זמנים שבהם אפשר להקדיש מחשבה לרעיונות ולאירועים בעלי משמעות. יש דרכים רבות ומגוונות למדוד זמן ולחלק אותו. כמעט בכל התרבויות נוצרו לוחות שנה. יש עמים ותרבויות שהלוח השנה שלהם הוא לוח שמשי, כלומר לוח המבוסס על משך הזמן שבו כדור הארץ מקיף את השמש פעם אחת - כ־365 ימים (=שנה) וחלוקה של משך הזמן הזה ל־12 חודשים. לוח השנה השמשי מקובל בעולם המערבי והנוצרי. לעומת זאת, לוח השנה המוסלמי מבוסס על תנועת הירח - הקפה שלמה של הירח את כדור הארץ היא חודש, ושנה היא בדיוק 12 הקפות כאלה.

לוח השנה העברי משלב את שתי השיטות; הלוח העברי מבוסס בעיקרו על שנת הירח, אך 7 שנים מתוך כל 19 שנים הן שנים מעוברות, שנים שמוסיפים בהן ללוח השנה חודש שלם (אדר ב'), כדי להשלים את הפער שבין שנת השמש לשנת הירח המצטבר במשך השנים. כמו בתרבויות אחרות, גם במסורת היהודית יש חשיבות תרבותית רבה ללוח השנה. באמצעות לוח השנה מציינים ימים מיוחדים לזכר אנשים או אירועים היסטוריים, מבטאים ערכים

גוונים בלוח השנה העברי

לפניכם סדרה של תמונות המייצגות כמה חגים ומועדים או רומזות להם. ציינו ליד כל תמונה את המועד המתאים לה ביותר מתוך רשימת המועדים שלפניכם. לאחר מכן שבצו את המועדים בטבלה המופיעה בתחתית העמוד. רשימת מועדים: פתיחת שנת הלימודים, ראש השנה, יום כיפור, סוכות, שמחת תורה, יום הזיכרון ליצחק רבין, חנוכה, צום עשרה בטבת, יום המשפחה, יום זכויות האדם, ט"ו בשבט, פורים, פסח, יום השואה, יום הזיכרון לחללי צה"ל ולנפגעי פעולות האיבה, יום העצמאות, שבועות, תשעה באב, ט"ו באב.

ימים אוניברסליים	חגים ומועדים שנקבעו בימינו	חגים ומועדים שהתקינו חז"ל	חגים ומועדים המוזכרים בתורה	
				תשרי
				חשוון
				כסלו
				טבת
				שבט
				אדר
				ניסן
				אייר
				סיוון
				תמוז
				אב
				אלול

בלוח השנה העברי מועדים רבים המייצגים מגוון רחב של השקפות עולם. בפרק הבא נעסוק בכמה מהשאלות היסודיות ביותר הקשורות במבנה לוח השנה ובתולדותיו: מי קובע את לוח השנה? מה מייצגים המועדים שבזו? אילו שינויים חלו בלוח השנה העברי לאורך השנים? ועוד.

שעון במתנה

בכל העולם מודדים בני אדם את תנועת הזמן בעזרת תנועתם של גרמי השמים, ובעיקר באמצעות תנועת כדור הארץ, הירח והשמש. כשם שתנועת גרמי השמים היא קבועה ומחזורית, כך גם הזמן נתפס בעינינו, בדרך כלל, כתהליך קבוע ומתמשך שאינו תלוי בהתערבותם של בני אדם. עם זאת, אף על פי שתנועת גרמי השמים היא טבעית, בני האדם הם שצופים בה ומודדים אותה, והם שקובעים את לוח השנה על פי התרשמותם ומסקנותיהם. מובן שבלי "התערבותם" של בני האדם לא היה נוצר לוח שנה ולא היו נקבעים המועדים שלאורכו; קביעת המועדים היא תוצאה של תהליך שבני אדם הם המכריעים בו. כיצד יש להבין את השילוב בין הטבע לבין ההתערבות האנושית בתהליך קביעת הזמנים? התפתחות..."]

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב)
"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם" - מסור [נתון] הוא לכם.

אמר רבי יהושע בן לוי: [משל] למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אורלוגין [שעון קיר] והיה מביט בה ויודע איזו שעה ביום.

כיוון שעמד בנו על פרקו [התבגר] מסר לו אורלוגין שלו. אמר לו: בני, עד עכשיו אורלוגין זה היה ביד, מעכשיו מסור הוא לך.

כך הקדוש ברוך הוא, היה מקדש חודשים ומעבֵר שנים. כיוון שעמדו ישראל [נעשו לעם], אמר להם: עד עכשיו חשבונם [חישובם] של חודשים ושל שנים ביד, מכאן ואילך הרי הם מסורים לכם.

על פי מדרש תנחומא [בבובר] פרשת בא סימן יב, ילקוט שמעוני, פרשת בא, רמו קצ

1. כיצד הבין ר' יהושע את הפסוק "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם"?
2. ר' יהושע הסביר את הפסוק באמצעות משל. הסבירו את המשל ואת הנמשל בטבלה שלפניכם, והשיבו לשאלות המופיעות לאחר מכן.

משל	נמשל	הסבר
מלך	הקב"ה	כפי שהמלך שולט בממלכה, אלוהים שולט בעולם.
	עם ישראל	
אורלוגין		
	יציאת מצרים	

"החדש הזה לכם"

לפי המתואר בתחילת ספר שמות, יציאת מצרים הייתה האירוע שבו הפכו בני ישראל ממשפחה לעם. חודש ניסן, שבו יצאו בני ישראל ממצרים, מכונה בתנ"ך "החודש הראשון", משום שבחודש זה זכה עם ישראל בפעם הראשונה בחירות לאומית. בימיהם האחרונים של בני ישראל במצרים פנה ה' למשה ולאהרון בדברים האלה: הַחֲדָשׁ הַזֶּה [חודש ניסן] לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים, רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה (שמות פרק יב, פסוק ב). כשחז"ל למדו את הפסוק הזה בתקופה מאוחרת יותר הם הדגישו במיוחד את המילה "לכם" המוזכרת בפסוק פעמיים. לפי המדרש של חז"ל, משמעות המילה "לכם" בפסוק היא "שלכם", כלומר אלוהים מעניק לעם ישראל את הבעלות על הזמן, ומעתה הם שיקבעו כיצד יימדד הזמן, ומתי יחולו המועדים למיניהם.

קידוש החודש ועיבור השנה

על פי מדרש חז"ל לפסוק "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם", לעם ישראל יש חלק פעיל בקביעת לוח השנה והמועדים, בעיקר באמצעות שתי פעולות מלאכותיות: קידוש החודש ועיבור השנה. אף על פי ששתי הפעולות האלה מבוססות על תהליכים

אדם נקלע לאי בודד ואינו יכול לעקוב עוד אחר תנועת השמש והכוכבים, אך הוא מעוניין להמשיך לציין את מועדי השנה. כיצד, לדעתכם, היה ר' יהושע בן לוי מייעץ לו לנהוג?

- א. במשל - איזו אחריות עוברת לידי בן המלך עם השעון שהוא מקבל? מה תפקיד השעון?
- ב. במשל - איזו אחריות חדשה מקבל עם ישראל על עצמו לאחר יציאת מצרים? כיצד באה אחריות זו לידי ביטוי?

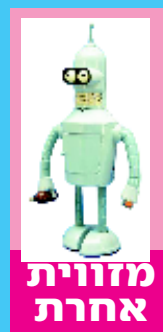

3. מהי החשיבות בקביעת לוח השנה והמועדים, ומדוע חשוב שלוח השנה יהיה מקובל על כולם?

טבעיים המתרחשים ביקום, בני האדם מעצבים את הזמן בהתאם לצרכיהם. קידוש החודש - חלק מהחודשים בלוח השנה העברי הם בני 29 ימים, והאחרים הם בני 30 ימים. בעת העתיקה נהגה הסנהדרין בישראל לקדש את החודש, כלומר להכריז על תחילתו של חודש חדש, על פי עדותם של אנשים שראו את מולד הירח. אם הגיעו עדים ביום ה־30, הוכרז על ראש החודש הבא כבר באותו היום (כלומר החודש שהסתיים היה בן 29 ימים, והיום ה־30 הפך להיות היום הראשון בחודש הבא). אם לא הגיעו עדים ביום ה־30, הכריזו החכמים על ראש החודש הבא למחרת, גם אם לא קיבלו עדות. בתקופה מאוחרת יותר הפסיקו החכמים לקדש את החודשים על פי עדות, ובמקום זאת החלו לקבוע את אורכם של החודשים על פי חישובים אסטרונומיים, כדי למנוע אי־הסכמות. עיבור השנה - בשנת הירח 12 חדשים, 12 הקפות של הירח את כדור הארץ - כלומר 354 ימים (כך למשל בלוח המוסלמי), ואילו בשנת השמש (המקובלת בעולם המערבי והנוצרי), שנה אחת היא משך הזמן שבו כדור הארץ מקיף את השמש פעם אחת - כלומר כ־365 ימים. מכאן שיש פער של 11 ימים בין שנת השמש לבין שנת הירח, ולכן בלוח העברי מעברים את השנה ב־7 שנים מתוך כל 19 שנים, כלומר מוסיפים לשנה חודש שלם (אדר ב'), כדי להדביק את הפער שנפער בין שני לוחות השנה. הזיקה בין הלוח השמשי לירחי חיונית כדי לשמור על התאמה בין עונות השנה לבין זמנם ציונם של החגים והמועדים, כדי שחג הפסח יחול תמיד באביב, סוכות - בסוף הקיץ וכדומה.

גוונים בלוח השנה העברי

בפירושם לפסוק "החדש הזה לכם" ביטאו חז"ל את התפיסה שאף שתהליך קביעת הזמנים מבוסס על תנועת גרמי השמים, הוא תלוי גם בהחלטה אנושית. ואכן, האחריות על הזמן ועל קביעת המועדים תלויה בגורמים רבים, טבעיים ומלאכותיים. לוח השנה העברי משותף לכלל העם היהודי, ורוב היהודים (במיוחד מי שחיים במדינת ישראל) אכן מציינים את המועדים באופן כזה או אחר. אולם מה מטרת המועדים, ומדוע אנו מציינים אותם? אילו משמעויות חדשות אנו מעניקים להם? בשאלות אלו ואחרות נעסוק באמצעות המקורות שלפניכם.

זיכרון משותף

דוד בן-גוריון האמין שחשוב לגייס תמיכה בין-לאומית רחבה בהקמת המדינה היהודית. בנאום שנשא בן-גוריון בשנת 1947 בפני נציגי האומות המאוחדות הוא הדגיש את זכותו ההיסטורית של עם ישראל למדינת לאום עצמאית. בן-גוריון טען שליהודים בכל העולם היסטוריה משותפת, היסטוריה המאחדת ומלכדת אותם ועושה אותם לעם. בנאומו הוא הזכיר שהחגים הם הדוגמה הטובה ביותר לזיכרון הלאומי המשותף של העם היהודי, משום שבאמצעותם הצליח עם ישראל לזכור את עברו אלפי שנים, אף על פי שהיה מפוזר בכל רחבי העולם. כיצד סייעו החגים בשימור הזהות הלאומית של עם ישראל?

לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אניה ושמה "מייפלואאר". היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד, היודע בדיוק אימתי הפליגה אניה זאת; וכמה אמריקאים יודעים זאת; היודעים הם כמה אנשים היו באותה אניה; ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם. והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, לפני הפלגת "מייפלואאר", יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית, יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים: מצות.

ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן, באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: הַשְּׁתָּא עֲבָדֵי, לשנה הבאה בני חורין [=עכשיו עבדים, לשנה הבאה בני חורין]. השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים [=עכשיו כאן, לשנה הבאה בירושלים], בציון, בארץ ישראל. כך טיבם של היהודים.

דוד בן-גוריון, מתוך נאום בפני ועדת החקירה של האו"ם (1947), מתוך: יום טוב לוינסקי (עורך), ספר המועדים - פסח, דביר, תל אביב תשט"ז, עמ' 256

דוד בן-גוריון

דוד בן-גוריון, הידוע בכינוי "הזקן", נולד בעיירה פולנית קטנה, ושמו היה דוד גרין. הוא הצטרף לתנועה הציונית בגיל צעיר, ועלה לארץ ישראל כבר בשנת 1906 כדי להצטרף למפעל ההתיישבות היהודית שם. לאחר שהתגורר כמה שנים בטורקיה ובארצות הברית ואף שירת בגדוד העברי (בצבא הבריטי) בתקופת מלחמת העולם הראשונה, חזר בן-גוריון לארץ ישראל והשתלב במנהיגות היישוב היהודי המתחדש. בשנת 1930 מונה בן-גוריון למזכיר הכללי של מפא"י (מפלגת פועלי ארץ ישראל), ולאחר מכן ליו"ר הסוכנות היהודית, ולמעשה היה מנהיגו של היישוב היהודי בארץ ישראל בשנים שלפני קום המדינה. בשנת 1948 הכריז דוד בן-גוריון על הקמת מדינת ישראל והיה ראש ממשלתה הראשון.

4.לטענת בן-גוריון, מה מייחד את עם ישראל מעמים אחרים?

5. כיצד הצליח עם ישראל לשמר את זיכרון יציאת מצרים במשך תקופה ארוכה כל כך?

6. מה תפקידו של הזיכרון הנשמר באמצעות חג הפסח בגיבוש העם היהודי?

7. אילו אירועים היסטוריים אנו זוכרים במועדים האלה:

א. שבועות, ב. יום העצמאות, ג. פורים, ד. ט' באב, ה. יום הזיכרון לשואה ולגבורה

8. אלו חגים ומועדים נוספים נועדו לשמר זיכרון של אירועים היסטוריים מתולדות העם?

9. מלבד זיכרון של אירועי העבר, אילו עוד היבטים יש לחג הפסח (תוכלו להיעזר

במבוא לחג הפסח בעמ' 95)?

טעמו האמיתי של החג

בתחילת המאה הקודמת, אחרי אלפיים שנות גלות, החלו יהודים לחזור לארץ ישראל ולהתיישב בה. רבים מיהודים אלו האמינו שהחזרה לארץ היא נקודת מפנה בהיסטוריה של עם ישראל, זבעקבותיה יש לעשות שינויים גם וראוי שמהפכה זו תבוא לידי ביטוי גם באופן שבו מציינים את החגים. רבים מאנשי העליות הראשונות טענו שהמשמעות המקורית של החגים הייתה חקלאית. לתפיסתם, גלות עם ישראל מארצו והניתוק בין העם היהודי לעבודת האדמה הביאו לשינוי באופי החגים, ולהבלטת הצד הדתי (כגון תפילות ומצוות הקשורות בחג), וכעת, עם החזרה לארץ ולעיסוק בחקלאות, יש להדגיש מחדש את הצד החקלאי שבחגים היהודיים.

החגים נוצרו בשֶׁבֶת עם ישראל על אדמתו [...] עמל ועבד האיכר כל השנה בלי הרף ובלי לאות [...] והנה נגמרה שנת העבודה. אסף האיכר את תבואתו [...] ויכול לנוח קצת [...] לעלות ירושלימה [...] וכשניתקו הקשרים עם האדמה, ובמקום עם עובד וחי, נעשה לעם תלוש, נודד - הוזנחה לאט לאט הצורה האמיתית של החגים, והצד הדתי לקח את המקום [...]

וכיום שבים אנו לאותם חיי עמל ועבודה [...] מתקשרים לאט לאט עם האדמה [...] מרגישים אנו את הטעם האמיתי של החג [...]

הלא נדע להביא את כל השמחה למראה אסיף התבואות [...] הבה נשיב לחגים את תכנם המקורי!

יעקב ינאי, "הבה נשיב לחגים את תכנם המקורי", מתוך: בדרך 7, ה' סיוון תרפ"ו, ארכיון רמת יוחנן

10. על פי דבריו של יעקב ינאי, כיצד נוצרו החגים במקורם?

11. מה קרה לחגים לאחר שהתנתק העם היהודי מארץ ישראל?

12. מהו התוכן המקורי של החגים לפי הקטע שקראתם וכיצד

ביקשו חברי הקיבוצים לחדש את אופי החגים?

חפשו באינטרנט טקסטים, תצלומים או סרטים המתארים

את חגיגות העומר, את חג הביכורים ואת חג הפסח

בקיבוצים החילוניים בארץ. מה מייחד את החגיגות האלה?

החגים בתנועה הקיבוצית

הקיבוצות והקיבוצים הראשונים נוסדו בידי אנשי העלייה השנייה והשלישית (בשנות ה-20 וה-30 של המאה העשרים), ומילאו תפקיד חשוב במפעל הציוני. מטרתם המרכזית הייתה לתרום להקמת מדינה לעם היהודי בארץ ישראל, אך לחברי הקיבוצים היו גם מטרות אחרות - לעצב אדם חדש ואורח חיים חברתי מיוחד. חיי השיתוף הייחודיים בקיבוצים נועדו ליישם את ערך השוויון בדרך טובה יותר מאורח החיים העירוני, ועבודת האדמה נועדה להפריח את השממה, לחדש את הקשר המיוחד בין העם היהודי לבין ארץ ישראל ובין כל אדם לאדמתו. חברי הקיבוצים התאימו את החגים היהודיים המסורתיים לתפיסת עולמם הייחודית. לשם כך הם חידשו מנהגים עתיקים, ולעתים אף המציאו מנהגים חדשים ומיוחדים. למשל, בקיבוצים רבים נכתבו הגדות חדשות לפסח. הגדות אלו הותאמו לתפיסת העולם המודרנית והחילונית של חברי הקיבוץ. רוב הקטעים בהגדות אלו הם בעברית (ולא בארמית, כמו בהגדה המסורתית), מודגשים בהם ההיבטים החקלאיים והערכיים של החג, ויש בהן גם קטעים העוסקים באירועים חשובים שהתרחשו במאה ה-20, ובראשם ביישוב הארץ ובהקמת מדינת ישראל. בחג השבועות חידשו בקיבוצים את מנהג הבאת הביכורים שהיה מקובל בתקופת בית המקדש ופסק עם חורבן הבית והיציאה לגלות. הביכורים הם הפירות הראשונים, והם סימלו גם את הצלחתם של התנועה הציונית ושל הקיבוצים לחדש את היישוב היהודי בארץ ישראל ולהפריח את השממה.

שלוש רגלים

שלוש רגלים הוא כינוי לשלושה מועדים מקראיים - פסח, שבועות וסוכות - מועדים שבהם נהג עם ישראל להתאסף בירושלים ולציין יחד את החג. הכלכלה הישראלית בעת העתיקה הייתה מבוססת בעיקר על התוצרת החקלאית, ולכן היה אפשר למצוא בשלוש הרגלים היבטים חקלאיים רבים, לצד היבטים פולחניים ולאומיים. לאחר חורבן בית המקדש והיציאה לגלות החל עם ישראל לציין את החגים בדרכים אחרות שהיו מותאמות יותר למציאות בגולה. המרכז הדתי של הקהילה לא היה עוד בית המקדש אלא בית הכנסת, ואת הקורבנות החליפו תפילות ומנהגים קהילתיים ומשפחתיים למיניהם. בעת החדשה, כאשר שם עם ישראל לארצו לאחר אלפיים שנות גלות, היו שביקשו לשנות שוב את אופי החגים ולהתאימם לעידן המודרני והחילוני, בין השאר על ידי הדגשת ההיבט החקלאי של החגים במקום את הפולחן הדתי והמנהגים המסורתיים.

בנאומו לפני ועדת החקירה של האו"ם הדגיש דוד בן-גוריון את משמעותם ההיסטורית של החגים, בהיותם סמלים לזיכרונות לאומיים המאחדים את העם היהודי. לעומת זאת, חלק מהיהודים שהתיישבו בארץ ישראל בתחילת המאה ה-20 טענו שהמשמעות החשובה ביותר של החגים היא המשמעות החקלאית, ושהם מעידים על הקשר שבין החקלאי לאדמתו. איזו עמדה באה לידי ביטוי במקורות העתיקים ביותר של העם היהודי, ובמיוחד בתנ"ך?

שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי בְחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה. וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ, צֹאן וּבָקָר [...] כִּי בְחֹפּוֹן יֵצְאֶת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ [...]

מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ, בְּקֶמֶה תַחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת. וְעִשִׂיתָ חֵג שָׁבָעוֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נְדָבַת יָדֶךָ אֲשֶׁר תֵּתֵן, כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֶתְּהָ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ, וְהַלֹּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, וְהַגֵּר וְהַיְתוּס וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ [...] וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם [...] חֵג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים, בְּאֶסְפָּה מִגֵּרְנֶךָ וּמִיִּקְבְּךָ. וְשָׂמַחְתָּ בְּחֻגְךָ, אֶתְּהָ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלֹּוֹי וְהַגֵּר וְהַיְתוּס וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. שִׁבְעַת יָמִים תַּחַג לַה' אֱלֹהֶיךָ [...] כִּי יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ, וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ [...]

דברים פרק טז, פסוק טז

13. מה מטרת המועדים, לפי הפסוקים האלה? צטטו מתוך הפסוקים את הביטויים המתאימים.

14. סמנו בפסוקים האלה את המקומות שמזכירים בהם הצדדים החקלאיים של שלוש הרגלים, ואת המקומות שבהם מזכרת חשיבות השמירה על הזיכרון הלאומי.

15. מה מסמלים החגים בעבורכם? האם אתם מזדהים עם אחת מן העמדות שהוצגו בפרק, או אולי יש לכם עמדה אחרת?

דמיינו שניתנה לכם האפשרות לערוך מסע בזמן ולחגוג את החגים בכמה תקופות בהיסטוריה של עם ישראל. תארו את אופי החגים בכל אחת מן התקופות האלה ביומן המסע שלכם.

בתיאורכם הקפידו לתת את דעתכם לנקודות האלה: מיהם היהודים שאתם עשויים לפגוש וכיצד הם מציינים את החגים? אילו מנהגים הם מקיימים? מהי משמעות החגים בשבילם?

< בזמן שבית המקדש היה קיים.
 < בתקופת הגלות.
 < בתחילת המאה ה-20 בארץ ישראל.
 < בימינו.

ערכים במועדים

לוח השנה הוא לוח אחד, והוא משותף לכל עם ישראל. ימי החופשה שלנו, האירועים המשפחתיים, הטיולים והפעילות הציבורית שלנו, כולם תלויים בלוח השנה האחד המקובל על כולם. אולם מהם הרעיונות העומדים מאחורי המועדים, ומה אפשר להסיק מהם על העם שלנו?

תרבות וחג בכוחם לעזור לנו כחברה לעצור ולזכור. לזכור מה חשוב לנו, למקד מבט והרהור כלפי דברים שהמולת החיים והיום יום לעיתים מטשטשים, משכיחים. תרבות וחג עוזרים לנו לחדד ערכים ושאיפות, עוזרים לנו לכוון טוב יותר את חיינו אל עבר המציאות אליה אנו שואפים להוביל, להגיע. אך זהו אינו תפקידה היחיד של תרבות. ה"יחד" הנוצר במפגש החוויתי [...] יוצר חוויה משותפת של קדושה, חוויה החוזרת פעם אחר פעם באופנים שונים במעגל השנה ומחברת את קהילת החוגגים אלה אל אלה [...].

דוגמא להתעלות זו ניתן לראות בשירה משותפת בקבלת השבת: השירה המשותפת מביאה לידי ביטוי את קולותיהם של כל אחד ואחד מן השרים ובה בעת יוצרת משהו חדש וגדול יותר שהוא מעבר לסך כל הקולות. התעלות השירה היא בהתכוונות של כל אחד מהשרים אל חברו. בשירה יחדיו מגולמים גם ביטוי אישי וגם הקשבה. נתנה וקבלה בעת ובעונה אחת. הקולות, ההתכוונות, המנגינה והמילים נאספים לתוך חווית יחד שהיא מעבר למילים, מעבר ליומיום, יצירה משותפת רגעית אך חוזרת ומתמשכת. לתרבות יש תפקיד משמעותי ביצירת חוויה של קרבה ויחד. חווית היחד נותנת טעם, נותנת כוחות להמשיך בעשייה מתוך שמחה, מתוך חברות, מתוך אמונה בדרך המשותפת.

אלית חביב־גלעד, "תרבות וחג לשם מה?", קבוצת בוסתן, 2006, מתוך: <http://chagim.org.il/> ListPages.aspx?catid=51

13. מה תפקיד התרבות והחגים, לפי הקטע הזה?
14. למילה "ערך" כמה משמעויות: "... [2] שווי, שיעור, חשיבות. [3] קניין, נכס חומרי או רוחני. ערכים מוסריים. ערכים חברתיים ומדיניים. שינוי ערכים..."
- א. הסבירו במילים שלכם את משמעות המילה "ערך".
- ב. אילו ערכים באים לידי ביטוי בקבלת השבת, לפי הקטע שקראתם?
- ג. אילו ערכים קשורים, לדעתכם, למועדים האלה:
 1. ראש השנה ויום הכיפורים.
 2. שלושת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות).
 3. ימי הזיכרון והתעניות: יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה, יום הזיכרון ליצחק רבין ו' בטבת.
 4. חנוכה, פורים ויום העצמאות.
 5. יום המשפחה ויום זכויות האדם.

- בהיותכם מומחים למחשבת ישראל, נתבקשתם לייצג את העם היהודי בכנס בין-לאומי של האו"ם בנושא "הזמן ולוח השנה". כתבו נאום קצר שתישאו בפני נציגי העמים והמדינות בכנס. בנאום הסבירו את משמעותו של לוח השנה העברי, והקפידו להתייחס לנקודות האלה:
- משמעות הביטויים "מקראי קודש", "חג" ו"מועד".
 - מי קובע את המועדים?
 - משמעותם ההיסטורית של החגים, לעומת המשמעות החקלאית.
 - הערכים הבאים לידי ביטוי במועדי ישראל למיניהם.

הקפידו לשלב בנאומים משפטים ביטויים ורעיונות מתוך המקורות שבפרק!